

LOURDES MÉNDEZ
E AS SÚAS
"COUSAS DE MULLERES"

Lourdes Méndez é unha basca filla de emigrantes galegos que na actualidade exerce como profesora de Antropoloxía Social na facultade de Belas Artes de Bilbao. O seu interese polo feminismo e a antropoloxía, unido á atracción polo país de orixe, levárona a facer un traballo de campo centrado na muller galega. Desta análise presentada como tese de doutoramento na Universidade de París VIII, saíu o libro "*Cousas de mulleres. Campesinas, poder y vida cotidiana. (Lugo 1940-1980)*" (Anthropos, Barcelona, 1987), que ven a ser o primeiro estudo específico sobre a muller rural galega dentro do campo antropolóxico.

Ao parecer, unha vez saldada a débeda coa terra matricial, Lourdes Méndez centrouse noutro tipo de traballos arraigados na nación propia. Así, dirixiu a investigación "Aproximación antropológica a las mujeres artistas en la cultura vasca" e na actualidade coordena outra centrada no cine: "La violencia del discurso figurativo. Dialéctica cultura-sociedad en la creación cinematográfica vasca". Do primeiro deles fixo unha síntese titulada "Género, arte y obra" que aparece publicada no libro colectivo *La mujer y la palabra*

(Baroja, Donostia, 1988). En dito traballo adéntrase na problemática metodolóxica relacionada cos estudos sobre a muller, tema que volverá a tratar no artigo "Reflexión sobre la poco común producción de las pequeñas mujeres" (revista *Heres*, 1989).

A MULLER GALEGA NA
ANTROPOLOXÍA.

No panorama galego hai un notorio baleiro dentro dos estudos antropolóxicos relativos á muller, aínda que, por suposto, a especificidade feminina aparece considerada no conxunto dos traballos de tratadistas do pasado, como Vicente Risco ou Xesús Taboada Chiviñe, e do presente, como Carmelo Lisón Tolosana, Javier San Martín, Manuel Mandianes Castro, Marcial Gondar, José Antonio Fernández de Rota ou Xosé Ramón Mariño Ferro.

Polo que se refire ás análises concretas sobre as características da muller galega, apenas se poden citar traballos publicados desde o punto de vista da ciencia antropolóxica, quizá tan só o de Paz Sofía Moreno Feliú na voz "Muller" da Gran Enciclopedia Galega. Desde a perspectiva do

ensaio feminista, é fundamental a contribución de María Xosé Queizán con *A muller en Galicia* (do Castro, Sada, 1977), onde recolleu aportacións da antropoloxía e apuntou os considerados principais rasgos diferenciais da muller galega. Nunha liña distinta cómpre lembrar á xornalista Ana Liste e á súa *Galicia: brujería, superstición y mística* (Penthalon, Madrid, 1981).

Tendo en conta o devandito, "*Cousas de mulleres*" de Lourdes Méndez ten grande interese tanto para a antropoloxía como para o feminismo, por ser unha investigación pioneira sobre a situación das mulleres no mundo rural galego.

A principal novidade do libro estriba na pretendida desmitificación de dous dos tópicos máis arraigados na visión da muller da nosa comunidade: o da igualdade de dereitos entre os sexos e o da permisividade sexual. A obra insiste na clara desigualdade existente entre mulleres e homes en Galicia no momento presente, ou sexa, despois da recente crise industrializadora e urbanizadora da sociedade campesíña. Mais no que incide especialmente a autora é en que non se produciu realmente unha perda do antigo poder das

labregas, senón a permanencia —con pequenos matices— do seu estatus de non-poder.

A cuestión da permisividade sexual non fica tan esclarecida. Chega moi lucidamente á conclusión de que non existe un verdadeiro ambiente de liberdade sexual e relaciona a presenza dos fillos de solteira coa transmisión da propiedade da terra. Mais non ten en conta, por exemplo, a cuestión erótica en relación cos traballos e diversións comunais, que teñen sinalado os antropólogos anteriores.

. Naturalmente, as conclusións deste libro non abranguen un ámbito xeral, posto que a análise se circunscribe á situación da muller nunha zona da montaña lucense, como consecuencia do traballo de campo realizado no concello de Abadín. En dito concello hai herdanza patriliñal e combínase o sistema de partillas co da mellora suave, xunto co casamento na casa do fillo ou da filla máis ou menos indistintamente. Sería interesante contrastar os datos deste estudio cos facilitados por outros que se centrasen en zonas de Galicia nas que o sistema de herdanza é distinto, como ocorre especialmente na costa ou en certas partes do interior onde os homes realizan traballos ambulantes ou temporeiros.

A obra confirma a existencia na nosa terra dun claro patriarcado no que hai desigualdade de dereitos entre os sexos e división

discriminatoria do traballo. Constata, non obstante, o prestixio social da muller nai, da que procede a mitificación xeral da muller galega. Mais, segundo a autora, fóra deste estatus materno, as mulleres non participan en absoluto do poder:

Numerosos son los autores que han sublimado poéticamente el rol y la figura de la campesina-madre gallega, hablando de su poder y afirmando la igualdad de derechos de que disfrutaban, igualdad muy relativa y que aparentemente no cuestiona el hecho de que sea el padre, o el abuelo, el "jefe de familia". Además, esta autoridad se le reconoce a la mujer madre, y no a la mujer, y se ejercerá sobre lo doméstico, y no sobre las tierras. Cuando se trata de tierras, es el *pater familias* el que toma las decisiones. (...) Solo cuando la mujer es viuda o madre soltera, ésta juega un papel en que se le reconoce su poder social. En ambos casos, ya no será una mujer, sino una madre, y la percepción simbólica será diferente (pp. 148-149).

Estas conclusións sobre o patriarcado galego, o non-poder da muller e a mitificación compensatoria da mater, son semellantes ás acadadas no libro colectivo coordinado por Teresa

del Valle *Mujer vasca. Imagen y realidad*. (Anthropos, Barcelona, 1985) con respecto a Euskalherria.